

Ausammas kerkib!

Ajalehe ilmumise ajaks on töö tänavuseks ilmselt lõpetatud. Ilus on see ehitis küll, ilma kujutagi. Mõni linnakodanik olevat rahulolematu, et üks plokk olevat veidi teist tooni. Ega kivisid vabrikus toodeta, looduses kaht ühesugust asja pole olemas!

Huvitav, kui oleks proovinud kasutada sellist kivide paigaldamise meetodit nagu 1933. a. pildil. Kui palju aega see oleks võtnud ja mis maksnud?

Muuseas oli kraanajuht Valeri Esaulov väga üllatunud, kui sai teada, et nõukogude võim hävitas Eestis üle kolmesaja I Maailmasõja ja Vabadussõja

mälestusmärgi ja monumendi.

“See on minu jaoks šokeeriv uudis,” ütles ta Ants Laignale.

3. septembril paigaldati ausamba vundamenti ka kapsel järgmise sisuga: koopia ausamba taastamise projektist, ajalehed Postimees, Pärnu Postimees ja Saarde Sõnumid, kehtivad metallmündid, Saarde valla, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu lipud ning läkitus “Tulevastele põlvedele”, mille teksti avaldame. Loodame siiski, et seda kapslit kunagi ei avata ning ausammas jääb sellele kohale sajandeiks.

TOIMETAJA

Tulevastele põlvedele

Täna, 3. septembril 2007. aastal, asetatakse käesolev kiri koos muude dokumentidega kapslisse, mis paigaldatakse Maailma- ja Vabadussõjas langenud Saarde kihelkonna kangelaste mälestuseks püstitatud ausamba vundamenti.

Saarde kihelkonda püstitati pärast Eesti iseseisvumist kaks mälestusmärki: 5. juunil 1933. aastal Kilingi-Nõmmes ja 12. augustil 1934. aastal Punapargis. Mõlemad mälestusmärgid õhati kommunistide poolt – Kilingi-Nõmme ausammas 1945. aasta augustis ja Punapargi mälestuskivi 1950. aastal.

Punapargi mälestuskivi taastati Kilingi-Nõmme Näidismetsamajandi Rahvarinde eestvedamisel ja taasavati pidulikult 15. oktoobril 1988. aastal.

1991.-92. aastail kavatseti taastada ka Kilingi-Nõmme mälestussamba. Kaevati lahti vundamenti jäänused, et leida informatsiooni mälestussamba kohta. Kahjuks midagi ei leitud ning mälestussamba projekt tuli valmistada säilinud fotode järgi. Otsiti ka samba jäänuseid ja leiti kaks terveks jäänud kiviplokki ning möögatera. Mingeid jälgi ausamba kohta ei leitud selle autori Anton Starkoppi arhiivist.

Kahjuks tollaegne majanduslik olukord ei võimaldanud samba taastamisele asuda – valmis ainult projekt ja valati vundament.

Seoses jõukuse kasvu ja Kilingi-Nõmme linna, Saarde ja Tali valla ühinemisega kerkis uuesti päevakorda ausamba taastamine. Saarde valla volikogu eraldas selleks kaheksasada tuhat krooni. Käesoleval aastal paigaldatakse kiviplokid, pronkskuju paigaldatakse ja kogu mälestusmärk avatakse pidulikult 2008. aastal.

Mälestusmärkide lõhkumisega taheti hävitada meie mälu ja võtta meilt meie ajalugu.

Rahvas ei unusta aga kunagi oma kangelasi:

Nende mure muljutused,

Nende piina pigistused

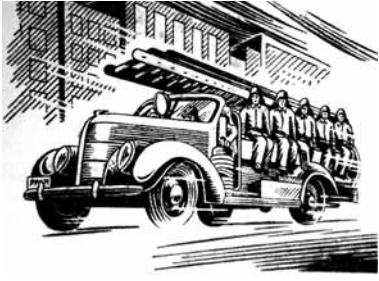
Kostku meile kustumata!

3. septembril 2007. aastal Kilingi-Nõmmel
Tänulikud Saarde valla elanikud

112

PÄÄSTETEENISTUSE UUDISED

Suvi on kiirelt läbi saanud ja kohalikule päästeteenistusele teiselt. Tulekahjusid oleme käinud kustutamas 16 korral, neist 3 korral metsa. Suuremad tulekahjud on olnud Pärnu alajaama põleng ja Paikuse prügimägi, mida siis mehed mitme ööpäeva vältel kustutasid. Autoavariisid on olnud meie piirkonnas 4, kahjuks osa ka inimohvritega. Muudest tööd on olnud teede vabastamine mahalangenud puudest, üks gaasiavarii ja

üks uppunu väljatoomine järjest.

21. septembril toimus evakuatsiooni õppus Kilingi-Nõmme Gümnaasiumis, kus kõik sujus normaalselt ning õpilased said evakueeritud ja üle loetud viie minutiga. Kiitus kiire tegutsemise eest! 25. septembril toimus lasteaias Kröll tuleohutusealane koolitus, millele järgnes praktiline õppus pulberkustutiga tule kustutamisel.

Ja lõpetuseks on meeldiv teatada, et Kilingi-Nõmme Päästeteenistuse vahetuse vanemat Arvo Linnustet autasustas Päästeamet hoolsa ja väga kohusetundliku 10aastase töö eest Päästeteenistuse medaliga. Meie kõigi poolt palju õnne talle!

OLEV PAUKSON
KNTK pealik

Päästeüksuse meeskonna vanem ARVO LINNUSTE kontrollib Lodja majapidamises korstna korrasolekut.

Aeg tutvuda üldplaneeringuga!

Saarde Vallavolikogu võttis 21.08.2007 vastu valla üldplaneeringu ja suunas selle avalikule väljapanekule.

See tähendab, et praegu on võimalus ja viimane aeg tutvuda planeeringuga ning teha selle kohta omapoolsed märkused ja ettepanekud. Kui keegi tunneb, et koostatud üldplaneeringuga on riivatud tema tulevikulootusi, piiratud õigusi või tehtud muid ebaõiged otsuseid, siis on võimalik sõna seka öelda ja esitada oma ettepanek või vastuväide. Vastuväide on mittenõustuva seisukoha esitamine või väide, et planeeringu menetlemisel ei ole täidetud seaduse nõudeid. Tehtud ettepanekud ja vastuväited arutatakse läbi ja kui need on põhjendatud, viiakse planeeringusse sisse vastav parandus või täiendus. Planeeringu eesmärk ongi tagada piirkonna selline tasakaalustatud ja säästev areng, mis arvestab võimalikult paljude ühiskonnaliikmete vajaduste ja huvidega. Üldplaneeringuga pannakse paika alad, kus peaks tulevikus asuma puhkuseks sobiv loodusmaastik, kus põllud, elamud või tööstus, kuhu ja kuidas tohib ehitada. Lin-

naümbruse metsad, kaunid maastikud ja veekogude ümbrused, mis reserveeritakse puhkealadeks ilma hoonete ehitamise õigusega ning kus kehtivad mitmesugused piirangud, on need kohad, kus võib tekkida konflikt maaomaniku nägemuse ja planeeringu sätestatu vahel. Niisiis, esitage omapoolne seisukoht, sest kui üldplaneering on juba kehtestatud, on selles raske muudatusi teha.

Üldplaneeringu kaartide jm materjaliga ning keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandega saab tutvuda Saarde Vallavalitsuses (Nõmme tn 22, Kilingi-Nõmme) tööpäevadel kl 8.00-16.00, Kilingi-Nõmme Päevakeskuses (Pärnu tn 62) tööpäevadel kl 10.00-17.00, Tali Teeninduspunktis (Tali küla) tööpäevadel kl 8.00-12.00 ja 12.30-16.00 ja Saarde valla kodulehel www.saarde.ee.

Ettepanekuid ja vastuväiteid saab esitada kuni 7. oktoobrini, esitades need kirjalikult vallavalitsuse aadressil või elektronpostiga aadressile info@saarde.ee.

Üldplaneeringu ja KSH aruande avalik arutelu toimub 16. oktoobril 2007. a. kell 17.00 Kilingi-Nõmme klubis (Pärnu tn 73).

EESI KOLLA

Päästetöötaja HAIVAR KIELAS õpetab lasteaias "Kröll" muusikaõpetaja SIRLI ARUMÄE, kuidas tuleb kasutada pulberkustutiit.

Valmimas on Saarde valla turismi arengukava

Saarde Vallavalitsuses on koostamisel Saarde valla turismimajanduse arengukava.

Hetkel on kõigile huvilistele kättesaadav selle arengukava eelnõu versioon 2. Eelnõuga saab tutvuda Internetis aadressil www.saarde.ee, valides rubriigi valitsemine ja järgnevalt dokumendid. Avaneval leheküljel on tabeli alumises osas näha kirje Eelnõud, see on koht, kus olulisemad avalikku arutelu vajavad dokumendid on kõigile kiirelt kättesaadavad. Samuti saab dokumentidega tutvuda Saarde vallamajas aadressil Kilingi-Nõmme, Nõmme tn 22.

Käesoleva artikli peamine eesmärk on teavitada laiemat avalikkust ja kutsuda lehelugejaid Saarde valla turismimajanduse arendamisel kaasa mõtlema ning oma arvamust ning ideid avaldama. Kõik ideed ja mõtted on hea kirja panna ning need edastada Saarde vallavalitsusele kas paberil või e-postiga aadressile projektid@saarde.ee. Võib ka helistada numbrile 449 0134.

Aga milleks turismimajanduse arengukava Saarde vallale vaja on?

Ühene ja väga pealiskaudne vastus kõlaks sellise põhjendusega, et Saarde valla territooriumil tegutsevate ettevõtjate juurde on vaja tuua rohkem kliente – kliente, kellel on raha, mille eest siinset pakutavat teenust osta. Suurem käive loob eelduse parema palga ja suurema kasumi teenimiseks, mida investeerida ja ettevõtet arendada. Selleks on vaja eelnevalt välja selgitada Saarde valla territooriumil olemasolevad ja potentsiaalsed turismiobjektid, koostada turismi arendamise strateegia, millest lähtuvalt saab suunata turismimajanduse arengut piirkonnas tervikuna.

Turismimajandus on majandusharu, mis puudutab pea kõiki teisi majandusharusid. Heal tasemel ja hästifunktsioneeriv turismimajandus saab tekkida, eksisteerida ning areneda ainult juhul, kui seda toetavad kohalikud elujõulised ettevõtjad ja tugev omavalitsus. Erinevate osapoolte koostöö tulemusena tekkiv sünergia on üheks eelduseks piirkonna

terviku parema käekäigu kujunemisel. Koos sotsiaalsfääri arenemisega heaoluühiskonna suunas on vajadus välja arendada üha enam puhke- ja turismimajandust piirkonnas ning kogu riigis. Koos inimeste vaba aja aktiivse sisustamisega ning elatustaseme kasvuga on turism muutunud inimeste elustandardi lahutamatuks osaks.

Olemasoleva olukorra lühiülevaade aastal 2007

Turismi- ja puhkemajanduse ettevõtjatena tegutsevad aastal 2007 Saarde vallas kaheksa ettevõtet: Aasa Puhkemaja, Livonia Matkad, Kilingi Villa, Peebu Parvsaun, Raja talu miniloomad, Palu talu jaanalinnukasvatus, Vaike turismitalu ja Vardja talu. Lisaks nimetatud ettevõtjatele pakub piirkonnas turismiteenust ja majutust Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK). Majutuskohti on piirkonnas kokku 36. Matkaturismiga tegelemise võimalusi pakuvad kolm piirkonna asutust: RMK Laiksaarde metskond – Laiksaare looduse õpperada; Livonia Matkad – kanuumatkad ja FIE Armin Rüster – Püst-

kojamatkad. Looduskaitsealadel korraldab peamiselt külastustegevust (sh loodusharidusprogramme, rajatiste püstitamist ja hooldust ning infomaterjalide valmistamist) Riikliku Looduskaitsekeskuse (LKK) Pärnu-Viljandi regiooni. Samuti pakub LKK Pärnu-Viljandi regiooni majutust ka loodusariduslikul ning teadustöö eesmärgil. Kohalikku loodusressurssi hinnates on märkimisväärne piirkonnas toimiv jahiturism, mille arendajaks on RMK.

Olulisematest looduslikest ressurssidest vajab esiletõstmist suhteliselt suur hulk vallas asuvaid järvi. Kokku on 15 registris asuvat järve, millele lisandub veel ligikaudu samapalju väikesemaid veekogusid.

Loodus- ja maastikukaitsealad on kokku loendatud 14, mis annab kinnitust selle kohta, et vald ja piirkond, kus elame, on väärtuslik, kuid vajab väärtustamist meie endi kohalike elanike poolt. Olemasolevate looduslike ressursside, mida meil paraku on väga vähe, tark ja säästlik kasutamine on loodava turismiarengukava üks eesmarke, milleni püüelda.

Visioon?

Visioon on teisiti öeldes nägemus. Saarde valla turismimajanduse arengukava eelnõu on koostatud aastaks 2013, seega on püütud luua nägemus, mille poole püüelda. Aastal 2013 võiks olla pilt järgmine: Saarde vallas on omavalitsuse, riigi ja erasektori koostöö tulemusena loodud piirkonna aktiivseks kasutamiseks jätkusuutlik, keskkonnasõbralik ja teadlikult kasutatav võimaluste süsteem, mis pakub elatusallikaid kohalikule elanikkonnale.

Missioon?

Missioon on lühikirjeldus tegevuse kohta, mida peab tegema selleks, et visioon saavutata. Saarde vallas turismi ja puhkemajandusega tegelevate organisatsioonide missioon on Saarde valda külastavate elanikele ja turistidele kvaliteetsete teenuste loomine ja pakkumine ning piirkonna looduslike ja kultuuriliste väärtuste jätkusuutliku ning loodussõbraliku kasutamise tagamine.

INDREK TALTS
nõunik

Livonia suvesõidud

MTÜ AIK Livonia ettevõtmisel külastasime suvel Põltsamaad ja Põhja-Eesti.

Mõlemad marsruudid olid sihikul juba ammu – keda meelitasid Põltsamaa roosid ja vein, kes soovis kaeda kaevandust ja pankrannikut.

Suvel, kui roosid on oma kaunimas õierüüs, on õige aeg külastada Põltsamaa Roosi-aeda. Aed asub Põltsamaa linnapiiril ja seda majandab OÜ Joosti Aiand. Roosi aiast kasvab üle 3000 roosiistiku ning erinevaid roosisorte on kollektsioonis kokku ligi 900. Kvaliteetne ning mitmekesine roosiistiku valik on tagatud ettevõtte juhtide Küllike ja Rein Joosti 30-aastase roosikasvatamise kogemusega. Giid tutvustas roose nägu- ja nimepidi ning pärast aiaga tutvumist tegime ka ostukaupa. Rooside võrratu maailm pakub võimalust kaunistada koduaedasid ja parke. Aiandist on toodud ka Kilingi-Nõmme kesklinna roosipeenra istikud ning suvelilled. Kuidas roose linnahaljastuses kasutada, vaatasime Põltsamaa Roosisaarel. Roosisaar rajati 2001. a. linna keskele jõesaarele, kus enne sõda asusid väikepoed. Roosisaarel on mitu tuhat kaunist roosi, valitud on vastupidav

vaid sorte, rajatud teerajad ja ehitatud lehtla.

Põltsamaa linnaga tutvumist alustasime linnuseõuelt. Linnuse ehitus algas 1272. aastal. Ringmüüri kuju on säilinud 14. sajandist. 1570-1578 oli Põltsamaal Liivimaa kuninga residents, valitseja hertsog Magnus elas Kuningamäel. Linnus sai sajandite vältel tugevasti kannatada ja 1770-ndatel ehitati vana konvendihoonet asemele rokokoo stiilis loss, mis hävis 1941. a. Lossihoovis asub Põltsamaa ajalugu tutvustav muuseum. Muuseum on väike ja kodune. Siin on võimalik mängida harmooniumil ja kududa vaipa vanadel kangastelgedel. Samas majas asub ka veinikelder, kus proovisime kuulsaid margiveine ja presidendi lemmikuid. Lossihoovis toimuvad vabaõhuüritused.

Väga omapärane on Põltsamaa Niguliste kirik, mis on rajatud vanadele ehitistele – linnuse värvahoonetele ja suur-tükitornile. Sõjas hävinud kirik taastati 1952. a. ettevõtliku kirikuõpetaja Herbert Kuurme organiseerimisel.

Jalutuskäigul läbi linna vaatasime Karl August Hermannini mälestussammast (tuntud muusikamees on pärit Põltsamaa lähedalt Võhmanõmme külast), Vabadussõja ausammast ja mälestusmärki Estonia katastroofis hukkunule. Põltsamaa jõgi ja arvukad sillad ja loovad kauneid pargivaateid.

Põltsamaalaste ettevõtlikkust iseloomustab fakt, et siin on aegade jooksul olnud huvitavaid tööstusettevõtteid: portselanifabrik, vasevalamise-, puudri- ja tärklisefabrik, klaasi- ja peeglivabrik, trükikoda, hilisemal ajal veini- ja

Roosi aiast giidi seletusi kuulamas.

konservitehas. Meie huviorbiiti jäi uus, alles sel suvel tööd alustanud jäätmejaam, kus võetakse elanikelt vastu mitmesuguseid jäätmeid.

Põhja-Eesti kui kaugem paika vajab kahepäevast sõitu. Käisime turismimagnetites, nagu Kohtla-Nõmme kaevandusmuuseum, Narva Hermannini kindlus, Narva-Jõesuu, Sillamäe, Sinimäed, Saka-Ontika-Toila pankrannik, Oru park, Valaste juga, Purtse kindluseelamu, Saka ja Kalvi mõis, Sagadi metsamuuseum ja Altja rannaküla. Igas neist oli palju huvitavat vaadata-kuulata.

Mis meelde jäi? Mida esile tõsta?

Kõigepealt inimesi, sest puutusime kokku valdavalt sõbralike ja vastutulelike inimestega, giidid olid tasemel, saime mõnusa öömaja, lahkelt juhutati teed.

Mitmekesine loodus, võimaldas pankrannik (56 m kõrge), Valaste juga (30,5 m, kahjuks kuiv), pahlklike tüvedega lääne pärna puistee Eesti Vabariigi presidendi suveresidentsis Oru pargis.

Rõsked kaevanduskäigud ja kolisev allmaarong veensid, et elektri tootmine on raske ja kõrge hind õigustatud.

Seitsme sajandi vanused kindluse müürid Narvas on kenasti restaureeritud.

Taubede aadlisuguvõsa rajatud Purtse kindluseelamu (16. saj, restaureeritud 1990. a) pilkupüüdvana punase katuse ja sihvaka vahitorniga, kus uhku-

sega näidati meie-valla-mehe Arne Joonsaare kiviraietöid.

Mõned puitpitsilised suvilad on säilinud Peterburi aristokraatiale orienteeritud kuurordis Narva-Jõesuus.

Sillamäe – värskete mere tuulte linn – oli nõukogude ajal salastatud asula. Stalini käsul asuti 1946. a. siia ehitama tehast, mis tootis uraani, seda kuni 1990. aastani. Tänapäeval tegeleb AS Silmet haruldaste ja muldmetallidega, tooraine ja toodang liigub kõik üle piiri. Kellatorniga linnavalitsuse hoone on kentsakas näide nõukogude ja gooti stiili ühendamisest.

Ajaloo hammasrataste vahel jäänud inimesed ja nende mälestuseks püstitatud mälestusmärgid, lõhutud ja ikka jälle taastatud, nagu ka Purtse Hiie-mäel Kurjuse ohvrite leinapar-

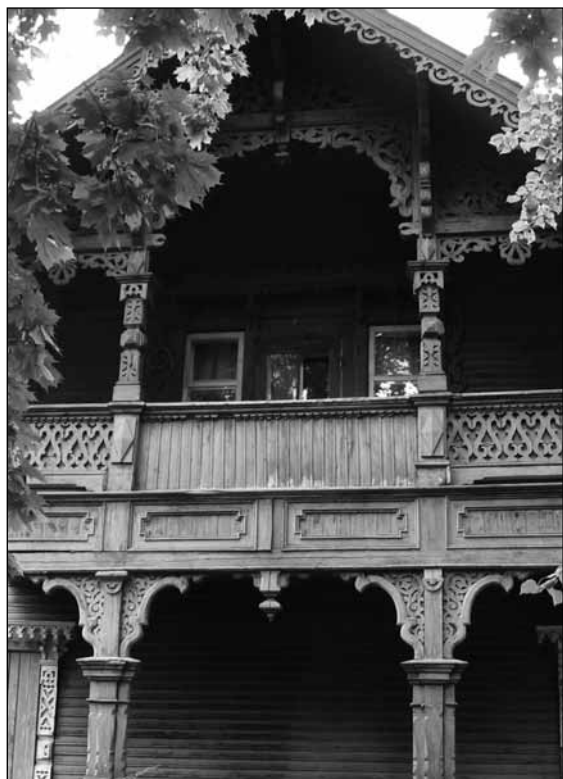
gis aprillirahutustes vandaalide käe läbi lõhutud mälestuskivid.

Saka mõisa õuele kõrge paikaldala servale rajatud hotell, SPA ja Meretorn.

RMK Sagadi metsamuuseum huvitavate väljapanekutega.

Mõlemad reisid olid toredad, muljeid sai parajalt palju. Kahju vaid, et see bussisõit nii kalliks on. Kui kõik kulud ise katta – buss, pääsmed, giidid – peaks kahepäevasel sõidul igauks välja käima üle poole tuhande krooni. Siis aga ei tuleks kaasa kehvemal järjel pered ja pensionärid. Kuid just selleks me neid sõite korraldame, et liikuda saaksid ka need, kes oma autoga ringi ei vura. Seetõttu toetas sõite ühing Livonia ja abi saime ka vallavalitsuselt.

EESI KOLLA

Narva-Jõesuu pitsilised suvilad.

Põltsamaa muuseumis – lapsed kangastelgede juures.

Tuleohutusest

2009. aastast muutub suitsuandur igas majapidamises kohustuslikuks

2009. aasta juulist peab igas majapidamises olema vähemalt üks suitsuandur, suitsuandur igas toas annab lisakaitse.

Siiski ei tasu jääda ootama pooleteise aasta pärast rakenduvat nõuet, sest tulekahjud puhkevad iga päev. Selle aasta üheksa kuuga on üle Eesti tulekahjudes hukkunud piltlikult kaks reisibussit ja inime-

si, ligi 90 meest ja naist, neist enamik oma kodus.

Riskifaktorid tulekahju tekkeks on vanad elektrijuhtmed, lagunenuid pliit või ahi, hooletu suitsetamine. Kõige sagedasem tulekahju põhjus on aga hooletu lahtise tule kasutamisel. Hajameelne ja hooletu võib olla iga inimene, teised perekonnaliikmed, põlengu võib põhjustada ka hooletu naaber.

Selle aasta septembri alguse seisuga on üle Eesti eluruumides toimunud ligi 1400

tulekahju, mis on 63% kõigist hoonetes puhkenud tulekahjudest. Suitsuanduri ülesanne on tulekahjust eluruumis teada anda, kui tulekolle on veel väike ning veel annab päästa nii inimesi kui vara.

Enamik inimesi peab tuleohutust oluliseks, kuid vaid kuuendikku kodudest on paigaldatud suitsuandur. Raske tulekahju üle elanud inimesed räägivad päris tihti päästjatele, et esimese asjana ostavad uude koju suitsuanduri. Vara on taastatav, kuid inimese elu

tagasi ei saa. Targem on ennast kaitsta kui hiljem kahetseda.

- Üks suitsuandur majapidamises paigaldada magamistubade vahelisse koridori. Kui kodus on mitu suitsuandurit, panna need magamistubadesse ja elutuppa.

- Kööki ei tasu suitsuandurit paigaldada, toidu valmistamisel hakkab andur valehäiret andma. Valehäireid võivad põhjustada ka veeaur ja ehitustööde tolm.

- Suitsuandur kinnita kindlasti kruvidega lakke.

- Vaheta suitsuanduri patareid kord aastas, andur annab patareid tühjenemisest ka ise märku vaiksete perioodiliste helisignaalidega.

- Tühja patareiga või sahtlisse unustatud suitsuandurist ei ole kasu.

- Suitsuanduri töökorras olekut saab kontrollida anduril oleva testnuppu vajutades.

- Vaheta suitsuandur välja iga 10 aasta järel.

SIRLE MATT

Lääne-Eesti päästikeskus

Ilmast ja põllust

Sügisel pööripäeval (23. IX) uurisid tuule suunda rannakalurid, mihklipäeval (29. IX) põlluharijad. Tuuled, mis puhusid lõunast või läänest, ennustasid pikka sügist ja sooja talve; põhja- ja idatuuled töid talveks pakase.

Mihklipäevaks pidi kartul olema võetud. Hiljem on muld juba külm ja märg, sestap talveks hoiule pandud kartul läks kergesti mädanema. Mõnel aastal juhtus esimest lundki sadama. Kapsas, kaal, porknad ja naeris koristati oktoobri algul. Juurikatesse kogunes veel jõudu juurde ja kapsapea kasvatas laiust nii hoogsalt, et mõõtmiseks ümber seotud villane lõng katkes. Saagi koristamine oli naiste-

laste töö. Pealsed ja muudki jäägid nosisid lehmad-lambad, kes seks puhuks lasti põldudele vabalt hulkuma. Peale mihklit oli naistetööks lina ropsimine-lõugutamine, lisaks tubased tegemised nagunii. Meestele jäi rehepeksu lõpetamine, künd ja küttepuude varumine. Okaspuid raiuti kuni näärikuuni, kasepuid oli kõige parem maha võtta mihkli- ja mardipäeva vahel. Karmi talve ootel varuti kütet ikka paari aasta jagu ette. Kuivad halud annavad rohkem sooja, ja kes teab... kas edaspidi raskeks tööks jõudu jagubki. Esivanemad olid kõrkearvestavalt ettenägelikud. Mõnikord märkab seda omadust tänapäevalgi. Väramatult igal

aastal korduv külmaperiood pakub võimalusi kasumit teenida kütusehindade tõstmise abil. Kuhu need soojaverelised vennikesed pääsevad! Külma eest välismaale ei page!

Saarde vanad uskused: mida Jaan (jaanipäeval) lubab, seda Mihkel (mihklipäeval) täidab. Mõeldi saagilootuste täitumist ilmataadi kaasabil. Jõgeva agrometeoroloogide vaatlused kinnitavad seda arvamust. Jaanipäeva paiku valitsevad ilmad kas aitavad kaasa või pidurdavad taimekasvu hoogu. Ega asjata öelda, et "jaanipäevane vihm maksab Riia linna". Tänavu päästiski teraviljakülvid kevadpõuast vihm juuni teises pooles. Palavus ergutas suviviljad pead looma

juba enne jaani. See on viimase 40 aasta üks varasemaid aegu Jõgeva ilmauurijate andmetel. Mõõdukalt soe juuli lasi teral kasvada ja küpseda. Augusti esimese poole ilmad olid koristuseks soodsad; saagikaod tulid väikesed, tera oli kuiv. Põuast hoolimata said saaginumbriid mullusest suuremad. Taliviljadele oli kasvuaeg enamasti soodne: talv lühike, lumi sulas ruttu. Mullas jagus niiskust ja soojust pikka aega piisavalt. Kartuli kohta öeldakse: kui kuuskedel palju käbisid – tuleb hea kartuliaasta. Käbisid oli tihedalt juba teist aastat näha (võib-olla kohati?). Tänavu tärkas kartul juba mai lõpul. Juuni oli kuiv – kus vihmahoog põllust üle

käis, seal sai sügisel korraliku saagi. Üle-eestilist kartuliuutust poodides siiski pole.

Ilmaennustustes pisut ettepoole piiludes näeb õige vastakaid märke. Õhutemperatuur hüpleb nagu varblane. Jahe-nemise asemel tõi pööripäev soojalaine, mis isegi rände eel linnud imestama pani. Hilisäikesel saatel sadas Tihemetsas 18-21. septembril vihma terve kuu jao – ligi 80 mm. Lennukijutid taeval aga näitavad kõrgustes põhjatuulte võimutsemist. Rahvusvahelised klimatoloogid hoiatavad keeruliste ilmaolude võimaluste eest. Oktoober tulevat meil sajupoolsem, novembri lõpu poole võib külma le minna ja jääda.

SVEA RANDMAA

Sügis- hooaja avapidu Tali

7. septembril said asjast huvitatud Tali kandi inimesed pärast töist suve taas kokku. Muusikat tegid ja muu meelelahutuse eest hoolitsesid Audru Jõelae-vanduse Pundi poisid.

Sel korral oli lausa rõõm saali vaadata, sest seal oli tublisti rohkem pidulisi tavalise paarikümne asemel. Olgugi et tunduvalt vähem kui aastalõpupidudel, aga sellegipoolest tikkus kohati tantsuruumi väheseks jääma.

Audru poisid ei lasknud rahval ka pauside ajal niisama istuda. Tegevusse kaasati kõik pidulised, kõik läksid tegevustega kaasa---super!!!

Loodan, et ka järgmistel pidudel on samad inimesed kohal ja tulevad ka need, kes hiljem tavaliselt kurdavad, et näe oleks ikka pidanud end kodust välja ajama, sest kõik räägivad, kui lõbus oli.

Tahan tänada Saarde Vallavalitsust, kelle toetuseta ei saaks me üritusi korraldada, ja ka seda inimest, kes enne pidu tõi tagasi lilleampli, mis mõni päev varem saladuslikult kadus.

Neile, kes oskavad aga ainult lõhkuda, kordan: Kõik mis teed, teed endale!

Järgmisel korral loodan kõigi hakkajate ja positiivsete inimestega kohtuda Saarde valla II aastapäeval, 20. oktoobril Tihemetsas, edasiste ürituste kohta jälgige reklaami.

Ilusat sügist kõigile!!!

MAARIKA KIVISELG
Tali Seltsimaja juhataja

Juubelitest

Juubelid on ikka nagu positiivsed sündmused, sestap ei tea, kas seda, et tänavu saab Kilingi-Nõmme raudteejaam 70-aastaseks, saab juubelina ära märkida. Vähemalt on jaamahoone ilusasti alles, isegi silt veel peal.

Hoone ehitati 1937. a. funktsionalistlikus stiilis. Arhitektiks oli Toimetaja teab küll, aga ei ütle. Kes lugejatest teab õiget vastust, teatage. Õigesti vastanute vahel loosime välja selle, kes saab kolm järgnevat Saarde Sõnumit tasuta.

Teine "juubel" seoses raudteega on veel – umbes 20 aastat tagasi ehitati Kilingi-Nõmmele uut raudteejaama. Hea, et tegemata jäi, üks tondiloss vähem! Pildil näete kohta, kuhu uus jaam tulema pidi. Haruteed ja isegi platvormid tehti valmis. Nüüd on seal juba noor mets peal ja haruteede rööpad erastatud. Aga viit, mis näitab, et Tallinnasse on raudteed mööda 174 km, on alles.

Veidi on kahju, et meil enam raudteed pole ega tulegi. Viimane reisirong sõitis siit läbi 1996. a.

TOIMETAJA

Siia pidi uus jaam tulema.

Kilingi-Nõmme jaamahoone.

Pärnu- ja Viljandimaa (Halliste, Saarde ja Viljandi kihelkond) 1936

Ah, söimamistest on jutt. Seda sai, sai üldiselt päris tublisti, eriti taludes. Kehvikuhurtsikutest ja vanadekodus valitses kodune soojus, seal olid sa inime-ne – mujal ainult ilmahulkur, vandersell. Kamalis Mälgandi vanaperenaine sattus otse maru, kui sinna läksin – pidi olema hää jutukas vanaperenaine. Tema ei laskvat igat hulgust üle läve, lubas koerad kallale ajada ja seitse imet teha.

Ja siis tuli Kanaküla, Voltveti. Vähe sain sealt. Imesta kohe, aga ebausik öitseb, "nõiad" elavad peagu igas metsatalus. Usutakse ja "nõiutakse", võõra vastu ollakse tige ja kuri. Kuskil löödi uks kinni, kui eemalt läksin, kolm koera jooksis nurga tagant lövidena. Laanel sain söimata, et "mina igale ilma tüdriku-litale ei seleta, mis tään, et siis kellad minu tarkust ilmas. Mine perse!" Ja

kadus. Külas kõneldi, et see olevat päris kuulus nõid ühes oma poja ja miniaga. Voltvetis – jälle aina nõid ja kade silm ja pöörane umbusk võõra vastu. Ei saand öömaja kahes kohas, hing läks kibedaks. Tükkisin rukkihakisse ja magasin päris korralikult une ära. Teinekord jälle juhataki mind läbi metsa Voltveti poolt Kanaküla poole. Suur riigimets ja ilm pimenes. Kartsin kõrvaleminekut, sest teeradu oli palju. Ja jäin ööseks kuuse alla. See oli ainuke öudne öö mu reisilt. Und ei saanud kätte ja hommikupoolle hakkas vihma tulema. Aga seegi oli tore – karta ja olla ärevil, portfelligi tondilood ja ebausik ümberringi.

Pealegi oli Kanakülas igal pool minu vastu umbusk. Seal olevat paar aastat tagasi käinud üks preili Tartust murret uurimas. See oli mänginud nei-

le viperusi, jätnud söögi ja öömaja võlgu ja petnud raha välja õige mitmete vanade käest, et saadab neile odavat riidet. Mis aga eriti torkab silma Kanakülas liikudes, see on joomine. Kõikjal tolgenab purjus mehi, olgu varahommikul või hilisõhtul. Ja üldine elu näib korratum kui Karistes, Mulgimaa uhkes maasopis. Jah, Karistes – siin on talud suure pindalaga, peremehed suures enamuses jõukad ja uhked. Eriti just uhked. Kui keegi sust teel mööda sõidab, kohe tunda, kas on mulk või "muulane". Peetakse enesest palju lugu, teenija ja karjane, poiss ja tüdruk – need on tui-mad veoloomad.

*

Muide, oma kogumisel olen tarvitanud mitmeid võtteid materjali hankimiseks. Kõige paremaid tulemusi on andnud küsitlemine ühest-teisest, et

hõlbustada meeldetuletamist. Päris hea abinõu üldiselt oli ka juba olemasoleva materjali ettelugemine, et anda selgust sellest, mida õieti ja millist materjali tahetakse. Ühtlasi aitas see ka üle umbusust, kui kuuldi, et keegi tuttavaist oli mulle juba kõnelnud. Ning see oli tavaline, et ikka küsiti, mis üks või teine kõneles. Ja – teist ei tohtinud naljalt kunagi kiita palju-teadmise üle, see ei meeldinud.

LEILI TAKK

ERA II 124, 10/1, 16/21,
13/4, 26, 27/8, 29, 31/2

Kommentaari.

Päris juhuslikult sattusin selle kirjatüki – rahvaluule koguja mälestuste – peale. Loodan, et kanakülalased ja voltvettelased minu peale pahaseks ei saa. Aega on ju nii palju möödunud ja see preili paistis ka väga pahastujus olevat. Mis nõidadesse puutub, see on tänapäeval väga lugupeetud ja tulus ametikoht.

Toimetaja

Kilingi-Nõmme arhitektuuripärandi analüüs

Ettepanekud mälestisteks ja miljöoladeks

järg (algus lehes nr 74)

Eesti Vabariigi aeg 1920-1940

Traditsiooniliselt provintsi-le olid muutused arhitektuuris aeglasel, selle perioodi arhitektuur jätkab valdavalt juba sõja eel alguse saanud traditsioone. Eriti selgelt ilmneb see n.ö lihtrahva elamu puhul, kus suhteliselt muutumatuna püsib n.ö lihtrahva elamu, mis omandab küll vähehaaval suuremaid ja moodsama jaotusega aknad. Hoone üldgabriidid ja detailikujundus püsivad aga suhteliselt muutumatuna (vt eelmine alajaotus enne I MS). Siiski kahaneb hoonetüübi esinemissagedus 1930. aastatel märgatavalt koos majandusliku heaoluga hakatakse püstitama üha suuremaid elamuid. Nii nagu eelmiseski alajaotuses

on sellest hoonetüübist jõudnud meieni märkimisväärtne hulk maju valdavalt originaalsubstantsis. Selle väärtustamine, teadvustamine ja hoidmine (vältides selliseid õnnetuid "surnuksremontimise" juhtumeid nagu Pärnu 117/117A kaksikmaja puhul), aitab kindlasti Kilingi-Nõmme arhitektuurset omapära säilitada.

1930. aastatel on näha hoonestuse kujunemises uusi tuuli – ühelt poolt muutuvad hooned suuremaks, teisalt on aga näha, et üha rohkem kasutatakse professionaalide abi hoone välisilme kujundamisel. Valdavalt on tegu küll alevi ehitusmeistritega, kuid paisub, et enam ei ole tundmatud ka tehnikud ja insenerid, kes projekteerimisse professionaalsemaid tuuli toovad. Ka üldpilt muutub senisest märksa

mitmekesisemaks.

Kõrvuti eksisteerivad küllalt konservatiivse kujundusega väikeelamud, mis on traditsiooniliselt viilkatustega, sümmeetrilise fassaadikujunduse ja keskelge rõhutava katusekorruse väljaehitusega. Paralleelselt kasutatakse nii eelmistele kümnenditele iseloomulikke vertikaalseid ristküjulist jaotusega aknaid kui ka moodsamaid ja laiemaid aknatüüpe. Üksikute juhitudel on kasutatud ka mansardkatust (nt Pärnu 21, 82). Kui peatänavas ääres on need selgelt iseloomulikud alevimajadele, vihjates oma tänaväärse asetuse ja väljapeetuma kujundusega selgelt linlikule elulaadile, siis kaugematel tänavatel paiknevad elamud meenutavad rohkem jõuka talu elustiili, paiknedes aiasügavuses, olles kujunduselt konservatiivsemad, ainsaks dominandiks aiapoolsel küljel paiknev veranda.

Konservatiivsete suundumuste kõrval jõuavad siia pika-

peale ka mitmed moodsamad arhitektuurisuundumused. 1930. aastate teisel poolel tulevad Pärnu rannarajoonis (Seedri, Papli ja Kaarli tänava hoonestus) moodi n.ö „kikkis“ katustega eramud, mida tollane linnaarhitekt Olev Siinmaa nimetatud piirkondades tingimusena nõudis. Kuigi Kilingi-Nõmmel ei ole seda tüüpi hoonetest kujunenud terviklikke tänavaloike nagu Pärnus ja ka teostuselt on nad mõnevõrra tagasihoidlikumad, on siinsed elamud jäänud puutumata hilisematest võõrandamis- ja varakapitalistlikust „euroremontiduumist“. Tegemist on ühe kõige väljapeetuma (ja paremini säilinud) grupiga kohalikus arhitektuuris pärandis.

Seda tüüpi hooned saavutasid oma tõelise populaarsuse alles nõukogude ajal, kui 1950.-60. aastate individuaallemalade buumis kõrge viilkatusega hooned konkurentsitu võidutsesid. Nii mõnedki neist jätkavad sõjaeelseid ehitust-

raditsioone sedavõrd truult, et ilma põhjaliku ekspertiisi ja suuliste andmeteta omanikelt jm on pea võimatu öelda, kas hooned pärinevad sõjaeelsest või järgsest ajast. Nii näiteks meenutab ülal esitatud Piiri 7 oma üldilmelt ja detailikäsituselult tingimusteta 1930. aastaid, samas viitab ehitusregistris esitatud esmakasutusaasta ja fassaadijaotus 1950. aastatele.

Vahetult enne II MS puudutab Kilingi-Nõmme ka funktsionalismi hingus. See kajastub nii n.ö inseneriarhitektuuris, kus traditsioonilise kõrge viilkatuse asemel leiab koha ka madal telkkatus, kuid pakub ka ilminguid n.ö pärisarhitektuurist, seda eelkõige insener Konstantin Meyeri projekteeritud Pärnu 22 näol. Sellega dialoogi üritab astuda paar maja eemal paiknev Pärnu 30, mis aga hoopis provintsihõngulisem ja traditsioonidesse klammerduvam on. Tähelepanu väärib see väikelinna kontekstis siiski.

N.ö lihtrahva elamu 1920. aastatest. Eha 7.

Vana 16, 1933

Vana 2

Pärnu 102, 1921

Pärnu 117/117A

Aru 5, 1937

Tiigi 5, 1938

Pärnu 26

Pärnu 1

Pärnu 3

Pärnu 21

Pärnu 55

Pärnu 59

Nõ "talutüüpi" elamud Jaama 2 ja

Savi 8

Eha 20

Järve 20

Piiri 5

Kirde 8

Raba 14

Veski 9

Pärnu 67

Pärnu 69

Õie 3

Saarde läbi ajaloo prisma

94.

1934. a.

Saarde kihelkond koosnes Jäärja, Kilingi, Laiksaare, Pati, Tali ja Voltveti vallast – pindala 1049 km² ja elanikke 8162. Tali vald – 86 km² ja 1443 elanikku; Voltveti vald – 203 km² ja 1918 elanikku. Voltveti riigimetskonnas oli 7980 ha metsamaad. Voltveti vald kaotati 1938-39. a. ära – läks Tihemetsa ja Rajangu valla alla.

14-15. jaanuaril toimusid Kilingi-Nõmme alevivoliniike valimised. Kandidaadid olid:

Üksikkandidaat Helmut Nirk.

Majandusliidu poolt: Alfred Veemees, Villem Tamm, Jakob Lelle, Hendrik Tallo, Imanta Johanson, Roman Vidike, Jaan Vabrit, Jaan Lagus, Karl Eskusson, Martin Kask, Aleksander Vill, Hendrik Kase, Juhan Kirikal, Ervin Gustavson, Peeter Sutt.

Töölised, edumeelsed majanikud: Voldemar Rosenberg, August Sänn, Peet Ruul, Aleksander Otstavel, Jaan Kurut, Kristjan Kikkas, Aleksander Kartau, Nikolai Kartohvel, Juuli Titma, Juhan Tammik, Vladimir Arnemann.

Vabadussõjalaste rahvalikumine: Karl Mägi, Heinrich Paltmann, Jaan Tammist, Hermann Teder, August Laisner, Nikolai Jakobson, Jaan Rätsep, Nikolai Paltmann, Villem Sieberk, Aleksander Tammann, Johannes Saar, Ado Talts, Aleksander Paukson, Peeter Kuusk, Villem Endsing.

Üldine töötajate liit: Albert Oissar, Jaan Parts, Rudolf Reiland, Elmar Langholts, Vladimir Allikivi, Villem Lilienblatt, Karl Rimmel, Juhan Rosenberg, Karl Kull, Johan Päärson, Jaan Jakobson, Aleksander Pumpernikel, August Kurrik, Jaak Lensment, Johan Kaer. (Rasvases kirjas toodud mehed istusid juba senises volikogus ja valitsuses).

19. jaanuaril võttis vabariigi valitsus vastu "Riigilipu tarvitamise määruse", mille järgi tuli lipp paigaldada väärilisele kohale, alumine ots pidi olema 3 m maapinnast kõrgemal ja lipp pidi olema täiesti korras.

21. jaanuaril toimus Põllumeeste Seltsi saalis kihelkondlik seakasvataja päev, kus kõneles Eesti Seakasvatajate Seltsi sekretär agronoom Velitar.

27. jaanuaril korraldasid Saarde kodumajanduse kooli õpilased teeõhtu, kus esitati tantse õpilastelt ja laule kooridelt.

Asutati Saarde Põllumeeste Seltsi ja Saarde Majandusühisuse naisringid, mille peäülesandeks ühistegeliku kasvatus- ja selgitustöö tegemine.

29. jaanuaril korraldas Eesti Punane Rist Kilingi-Nõmme samariitlaste kursuse, osavõtjaid 25.

20. veebruaril oli Pärnus ülepärnumaaline nõupidamine, kus valiti kindral Johan Laidoneri riigivanemaks valimise Pärnumaa 8-liikmeline toimikond, Saarest-Voltvetist oli esindajaks Märt Parrol.

Kaitseliidu Saarde malev-konna 2. kompanii relvuriks määrati Hermann Jakobson.

Veebruaris toimus ka Voltveti vallavolikogu uue koosseisu koosolek, kus vallavanemaks valiti tagasi Johannes Looper, abideks Märt Parrol, Kusti Pedajas ja Hans Jõöks. Mehed esindasid väikemaapidajaid-põllumehi, kes omavahel ühinesid ja vabadussõjalased (vapsid) kohtadest ilma jätsid.

1. märtsi seisuga elas Kilingi-Nõmme 1431 inimest.

22. märtsil võttis kohtu- ja siseminister Johannes Müller vastu otsuse sulgeda Eesti Vabadussõjalaste Liidu ja tema osakondade tegevus. Nimelt vabadussõjalased väitsid, et "maksev riigikord ja valitsemis-

Alevi sidemaja 30. aastatel..

viis on laostanud rahva ja riigi elu ja et sellest pääsemiseks on ainuke tee – võimu võtmine Vabadussõjalaste Liidu poolt". Tunnistati maksusetuks linna- ja alevivolikogude valimistel 14-15. jaanuaril s. a. esitatud Eesti Vabadussõjalaste Liidu ja Vabadussõjalaste Rahvalikumise kandidaatide esitamismekirjad ning valitud isikute volitused.

Saarde Ühispank pidas piduliku aktuse ja koosviibimisega oma 25. aastapäeva.

14. märtsil loodi Kanaküla-Reinse vabatahtlik tuletõrje ühing.

Peale nn puhastust oli Kilingi-Nõmme alevi 12-liikmeline volikogu järgmine: H. Tallo, J. Parts, E. Langholts, V. Allikivi, P. Ruul, J. Lelle, R. Reilent, A. Sänn, V. Tamm, A. Veemees, A. Otstavel ja V. Rosenberg. Alevivolikogu juhatas ja oli alevivanema abiks Hendrik Tallo. Volikogu juhataja abiks oli J. Parts. Alevivanem oli Albert Oissar. Kilingi rajooni konstaabliks oli Peeter Raud.

Pati vallavanem oli August Pukk.

Voltveti valla postiagentuuri juhatajaks oli Mart Reite.

Jäärja vallavanema abiks ja Jäärja masinatarvitajate ühise esimeheks oli Villem Toodu.

21. aprillil registreeriti "Punapargi Lahingu Mälestamise

Komitee" juhatus asukohaga Voltveti vallas.

27. aprillil asutati Kilingi-Väljaküla vabatahtlik tuletõrje ühing.

29. aprillil korraldasid Saarde Põllumeeste Selts ja Saarde Maatulunduskubi "rohumaade ja kevadiste viljapuude pitsimise päeva". Näitlik demonstratsioon toimus dr. H. Tallo aias.

12. mail korraldasid alevivalitsus ja ühiskondlikud seltsid suure puude ja põõsaste istutamise talgupäeva. Suveaeda istutati mitukümmend puud ja põõsast. Istutusmaterjal toodi Voltvetist. Hea tuju eest hoolitses kaks orkestrit.

20. mail õnnistati Saarde kirikus 42 leerilast ja samal päeval toimus Kilingi-Nõmme Vabatahtliku Tuletõrje Seltsi "väärtaasjade loterii". 25- sendiseid pileteid oli 1000 tükki ja võite 20. Peavõiduks oli villased ukse eeskardinad, teiseks võiduks taskukell, kolmandaks pesumasin(?) ja neljandaks laudlina.

Naiskodukaitse Saarde jaoskonna rahvatantsurühm tegi ekskursiooni mööda Eestit.

Kohalik spordiselts korraldas ping-pongi võistluse.

1. juunist määrati Nuiia III klassi postitalituse kontoris tööle Kilingi-Nõmme III klassi postitalituse kontori ülema abi Georg Soots.

Juunis korraldas Saarde apostliku õigeusu kogudus Suveaias aiapeo. Pilseni õlut müüdi 6 000 krooni eest. Pillimeestele oli ette nähtud üks liiter prii viina. Sissetulek oli 8970 krooni, väljaminek 8851 krooni, seega 119 krooni puhastulu.

Voltveti Kaitseliidu kompaniile tegi muret laskevarjendi ehitus ja lasketiiru remont, põhjuseks rahapuudus. Kohalik ärimees hr Osolin lubas aasta peakoosolekul, et tema annetab puuduva materjali ning Voltveti kompanii tegevus võib uue hooga jätkuda.

15. juunil toimusid Saarde kalmistul ümbermatmised, kuna osa haudu jäi uue teedevõrgu alla.

16. juunil sõitsid Saarde põllumehed Tartumaale ja Jõgeva Sordiaretusjaama ekskursioonile.

18. juunil toimus jaanilaat, paremad hobused maksid kuni 200 krooni, tööhobused 70-150 krooni. Suuremad nuumpullid maksid 70-100 krooni, piimaveised 30-60 krooni. Põrsaid oli vähe – hinnad kallid (8-16 krooni).

Ajalehe Vaba Maa Pärnu väljaanne kurtis, et Kilingi-Nõmme olla vaimukultuur välja surnud. Moes olla tantsukursused, kino ja baptism.

Jääb pooleh

OLEV PAUKSON

Kohtumine koostööpartneritega

12. septembri õhtul käesoleval aastal saabusid meile Rootsist Heby kommunist külalised, kes on olnud meie pikajalised koostööpartnerid alates 1991. aastast.

Pärast 2005. aasta valimisi toimus aga kolme omavalitsuse liitumine ja seega oli vaja ka uuendada koostöölepingut. Külaliste peamine eesmärk oligi lepingu uuendamine, aga samas ka veidi ringi vaadata uues suures Saarde vallas.

Heby kommunist oli kohal küllaltki esinduslik meeskond, kuhu kuulusid poliitilise valitsuse juht Carina Schön (on korra viibinud Saardes), kommuuni direktor Mattias Asander (esmakordselt Eestis), kaks poliitikut Annika Krispinsson (on korra viibinud

Saardes) ja Anders Petersson (esmakordselt Saardes) ning välissidemete korraldaja Helen Wolgers (esmakordselt Eestis).

13. september oli külalistele tihe ja sündmusterohke. Hommik algas kohtumisega vallamajas, kus toimus tutvustus ja väike diskussioon meie edaspidisest koostööst. Pakkusime välja, et enne lõunasööki allkirjastame koostöölepingu juhul kui külalised ikka veel tahavad peale nähtut Saarde vallas seda lepingut allkirjastada.

Nii me siis siirdusime väikesele ringreisile. Alustasime meie kõige uuemast objektist, milleks on kahtlemata Kilingi-Nõmme päevakeskus. Külalistele meeldis väga meie päe-

vakeskus. Järgmine peatus oli Tali põhikoolis, kus meid ootas kooli direktor oma meeskonnaga. Külastasime ka õppetunde, laulsime ja tantsisime koos lastega. Külaliste arvates on sellised väikesed koolid ikka väga lapsesõbralikud, ka Hebys on mitmes väiksemas asulas koolid. Astusime läbi ka endisest Tali vallamajast, kus piiluti postkontoris ja ka perearstipunkti, vaadati võimalasse (uuriti, kas nendel ruumidel on ka aktiivne kasutus). Talilt tulime tagasi ja külastasime Allikukivi raamatukogu, kus oli päris palju uudistamist ja küsimist raamatukogu juhataja Tiina Kuuma käest. Võeti ka kontaktandmeid. Edasi siirdusime Tihemetsa alevikku, kus näitasime meie

tühjaks jäänud ühiselamuid (millele sooviksime leida ühiselt rakendusi) ja spordikompleksi. Esimene küsimus oli, miks on basseiniid suvel veega täitmata ja kui palju on talvel kasutajaid. Mängisime ka natuke palli ja siis siirdusime Aasa puhkemajja.

Küsimusele, kas nüüd veel tahate allkirjastada koostöölepingut, oli ainult üks ja veel kindlam vastus. Nii siis allkirjastati uus tähtajatu koostööleping, mille sisuks lühidalt on, et tehakse koostööd kõigis valdkondades, mis kuuluvad omavalitsuse pädevusse vastavalt seadusandlusele.

Sellega veel külaliste seiklused ei lõppenud. Viisime nad ka Sigastesse miniloomaada. Üllatus oli suur, kui giidiks

olev noormees rääkis väga ladusalt inglise keeles üksikasjaliselt loomade elust ja siiajõudmisest. 14. septembri hommikul lahkusid külalised Saarde vallast ja siirdusid Pärnu, et külastada põgusalt meie kuulsat rannapromenaadi ja siis juba võtta suund Tallinna lennujaama.

Tagasiside on olnud meeldiv, sest kui kommuuni direktor Mattias Asander ütleb oma meilis, et tänab briljantse vastuvõtu, väga hea majutuse ja maitsvate toitude eest, siis sellega on kõik öeldud.

Kena sügist kõigile saardelastele ja loodame ka teiepoolset aktiivset osavõttu koostööarendamisel. Palju on meil endil ja enda teha.

TIIU KARU

Kallid lasterikkad pered

Tere jälle sel suurel aastaegade muutuste ajal. Pika viivituse järel olen taas pliiaitsiga paberi taga ja muljetaks sellest, mis toimunud...

Nii palju kui sellel aastal ei ole lasterikkad pered veel Saarde valda külastanud. Alguse sai asi lihtsalt! Mõõdunud aasta suvel telkisid Pärnumaa suured pered Peebu parvasaunas kaks päeva ja kuna koht ning aeg oli vaimustav, siis nende soovil otsustas Pärnumaa Lasterikaste Perede Liidu juhatus ka 2007. a. suve veeta meie kandis. Kes kohale tuli, ei pidanud pettuma! Nii palju süüa ja saunas käia ei ole mõni mees vist kogu oma elu ajal saanud kui selles laagris. Ilm ei vedanud alt ja tegemist jagus kõigile. Lapsed teenisid kommid aega välja ja vanemad said omavahel suhelda ning lihtsalt oma võsukesti naudida. Prooviti jõudu kuulitõukes, hantlite tõstmises, grillvorsti söömisel, mälumängus. Väga

sõbralik ja meeleolukas laager õnnestus igati, aga... oh imet! Kuu aega hiljem kihises jälle Peebu Rahu järve vesi ja platsid täitusid kogu Eesti suurte peredega. Kohale tulid kõigi maakondade (välja arvatud Põlvamaa) pereliidud. Päeva teiseks pooleks jõudsid kohale ka lätlaste ja leedulaste esindused. Rahvast saabus kohale 700 inimese ringis. Laagrit külastas ka Elle Kull ning Malle Eenmaa koos heategevusühingu Dharma liikmetega, kohal oli ka perenõustaja. Õhtul esines ansambel Karavan.

Hoolimata paduvihmast katsuti jõudu erinevates võistlustes, vihm ei takistanud ka õhtust tantsupidu. Karl Madis vangutas ainult pead ja mängis tunnikese lisalugusid. Karavan lahkus hilistel öötundidel suure aplausi saatel.

Järgmisel päeval esineti maakondlike eeskavadega, alustati puuskulptuuride nikerdamist, mängiti rahvaste-palli, võrkpalli jne. Vaheaega-

del valmistati süüa – lastele putru, suurtele suppi ja kartuliputru. Kes oli pirtsakam, sai osta hamburgerit, saiakesi või käia linnas söömas või süüa ostmas. Vihm kastis meid vahelduseks ikka märjaks, et me kokku ei kuivaks ja ära ei närtsiks. Vähemalt keegigi hoolitses meie eest!

Kolmandal päeval peeti finaalvõistlusi, koristati territoorium, jagati tublimatele nanni ja pealeõunal algaski koju sõit.

Loodan ja usun, et peale vihma jäi laagrist meelde ka muud, vähemalt saunad ei jätanud kedagi külmaks. Omalt poolt jätsid laagrilised Rahu järve äärde mälestuseks puuskulptuurid, mida saab igaüks uudistama minna.

Täna kõiki, kes meid igatpidi abistasid. Suur tänu Peebule ja tema perele ning Raja talu miniloomaia rahvale! Aitäh Aino Maalile maitsvate kookide eest! Täna neid, kes nõuga abiks olid, kui jõudu

nappis: Maret, Maarika, Avo, Arne! Tublid olid kõik, kes kohal olid ja osa said!

Selliste ilusate mälestuste juurest argipäeva sisseelamine on kunst. Proovin nüüd natuke tõsisemalt tõisemaks muutuda ja tõrts asjalikumalt infot jagada.

Täna on päevakeskuses nüüd meil oma nurgake – tuba – kus sisustamine ja korrastamine käsil ja lõpukorral. Suurtel peredel on nüüd üks kultuurne kokkusaamise koht, mis ootab kõiki külla. Mööbel, riided ja muu varandus jääb praegu ikka metsamajandi õppeklassi, kus ruumi rohkem

Kallid pered, kes te pole veel oma toiduabi kätte saanud, võtke ühendust, kaup ootab teid.

Meie lahtiolekuajad oktoobris:

3-4. okt. kell 12-17,
11-12. okt. kell 15-18,
18-19. okt. kell 15-18.
Info tel 449 2809, 5816 8375, Janne

Maleuudised

22. septembril 2007. a. toimusid Koerus Eestimaa Spordiliidu "Jõud" noorte meistrivõistlused lauamängude mitmevõistluses. Edukalt esinesid Saarde valla noored. Neidude 13-15. a. grupis sai hõbemedali Mary-Heleen Lillemäe ja 5. koha Pille-Riin Saarpere. Noormeeste 16-18. a. grupis sai kuldmedali Sten Kasela ja pronksmedali Ariko Kielas. Noormeeste 13-15. a. grupis sai pronksmedali Silver Kiviselg, Timo Tamm oli neljas ja Janar Oks viies. Pärnumaa võistkond sai Järvamaa järel 2. koha.

Pärnumaa meistrivõistlustel kiirmales toimus septembris kolm etappi. Meeste seas kuulub meistritiitel Sten Kaselale. Noorte arvestuses sai poistest hõbemedali Timo Tamm ja pronksmedali Janar Oks. Tüdrukute seas sai kuldmedali Mary-Heleen Lillemäe, kusjuures 3. etapi ta võitis, mängides koos naistega.

EIKI LEHEMETS

Politseiudised

Alates 01.09.2007 töötab Kilingi-Nõmme konstaablijaoskonnas uus politseiametnik, vanemkonstaabel **Morten Aasaroh**.

Morten Aasaroh on sündinud 1977. a., 1998. a. lõpetas ta Paikuse politseikoolis 1. astme ning 2000. a. 2. astme koolituse. Aastast 2006 vanemkonstaabel.

Töötas siiani Häädemeeste konstaablijaoskonnas. Seoses elukohamuutusega teenindab nüüdsest Kilingi-Nõmme konstaablijaoskonda, olles eeskätt Saarde valla konstaabel.

Kontakti vanemkonstaabel M. Aasarohuga saab Kilingi-Nõmme konstaablijaoskonna üldtelefonil 612 3520, vastuvõtupäev on esialgu täpsustamisel.

Teised Kilingi-Nõmme konstaablijaoskonna töötajad:

- Juhtivkonstaabel Maidur Lapp – teeninduspiirkond Kilingi-Nõmme linn
- Vanemkonstaabel Pille Karotamm (noorsookonstaabel)
- Konstaabel Triinu Eensalu
- Konstaabel Kairi Õilsalu
- Konstaabel Andrus Vaarik
- Kilingi-Nõmme konstaablijaoskonna telefonid on 612 3542, 612 3520.

Kilingi-Nõmme naiskoor KANARBIK alustab 27. septembril uut hooaega.

Ees on mitme juubeli aasta:

Eesti Vabariik 90, Kilingi-Nõmme linn 70, Naiskoor KanarbiK 55 (juba sel sügisel!). 2008. a. suvel on naiskooride laulupäev Türiil, 2009. a. järjekordne üldlaulupidu.

Kui usinalt õpime, saame palju esineda. Tänavu tegime koorile ka uued Saarde kihelkonna rahvariided.

Ootame koori ridadesse uusi lauljaid! Tule ja löö kaasa!

Proovid toimuvad Kilingi-Nõmme klubis neljapäeviti kell 19.

Laula, kui oskad, ütle, kui tead, tule ja ole, kui tunned, et pead

Müüa remontivajav palkmaja Tihemetsast

2 km kaugusel Leipste külas, metsane kinnistu 2,06 ha, majas kolm tuba ja köök, elekter, salvkaev.

Väga hea juurdepääs: enamus teest asfalteeritud, viimane 700 m korraliku kruusakattega, looduskaunis ja turvaline asukoht, naabruses majad. Hind 270 000 kr Tel. 529 3405; 442 7906

OÜ Helmetal IMS

Metallitööd
Lehtmetalli lõikus
Plasma-Gaasilõikus
Konveiersüsteemid, Allhanketööd
Ehituslikud metallkonstruktsioonid
Metallkonstruktsioonide valmistamine

KUULUTUS

Pakume tööd arenevas metallitööttevõttes
Metallitöö Spetsialistidele ja Algajatele

Asume Pärnumaal - Tihemetsas. Meie poolt hea palk, head töötingimused, meeldiv kollektiiv.

Kontakt: 56 915 292 Vitali Kangur
info@hims.ee
www.hims.ee

Aadress:
Tihemetsa Saarde vald
86 201 Pärnumaa

Monoloog

pühendatud uuele
Kilingi-Nõmme-Tali teele.

Oled minu tee, aga külma ja kõva – kruus oli pehme ja hellitas jalgu. Jäägu tal tänud. Nüüd oled sa minu tee uus tee asfalttee. Minu jaoks veel nappide mälestustega. Aga... Pildid, pildid, pildid on. Olin algusest peale su sünni juures nagu ämmaemand.

Nägin su vaeval nägin su valu nägin su tulemisilul. Kihit-kihilt võtsin su omaks. Oled nii kõrge või kraavid on madalad, kraavid on laiad ja sügavad, kraavid on põldude tasandil. Vaatan põllule alla ja põllul on paha. Üle kraavi enam ei hüppa, ei roni. Kraavi kallastel töötab erosioon. Ei-ei. Mitte eurovisioon, (ent sealgi on viise) – vaid vihm, mis kaldaid uuristab uuristab-uuristab renne ja vagusid. Mustkattega tehti mu tee – Must pead olema, aga ei ole.

Oled taevasinine, pilvede segane, autorataste triibune, minu jälgede täpine. Must oled, kui vihmad on valla Kui pilved on madalad, madalad, oled siis must kui pigi, hõbedane vihmapiiskade tantsus. Tavas teeb sinuga mida tahab Taevast teeb kõigiga mida tahab. Palju poste torkis masin su kallastele Palju-palju valgeid poste täppidega, joontega Tulikirjade mänguks Pimedas - valguse vihmas säravad kui muinasjutt – kurvid, vaid kurvid looklevad kaugele, looklevad maona,

madude külgedel säravad pärlid, oled kui peole ehitud daam. Teeviidad näitavad kaugusi, külasid, näitavad jõgesid, järvi. Kõik särab ja helgib ja valgustab teed ja juhatab teed. Oled ehitud, oled uus, Edev ja eputav asfaldiliint. Kasvotan su omaks? Muidugi. Olgu sul veidike aega ja kannatust, siis tuleb ka armastus. KODUTEERMASTUS.

Valli Sepp
Viisireiu, Uue-Kariste

Kuhu minna meie linnas

Saarde valla 2. aastapäeva pidu toimub
20. okt. Tihemetsa spordihoones.
Kogunemine kell 19.00

- Tervitused, sõnavõttud.
 - Kell 19.30 esinejad üle Saarde valla (Tali, Tihemetsa, Kilingi-Nõmme).
 - Külalisena trikimees JÜRGEN VEBER (alustuseks laval, hiljem rahva seas).
 - Kell 20.30 tordisöömine.
 - Kell 21.30 algab tants, mängib ansambel "MEES".
 - Kell 24.00 tuleb peale ansambel "POLERO".
- Pidu kestab hommikuni. Avatud kaks baari.
Busside liikumine täpsustamisel.

27. okt. kell 19 Klubis Vana Baskini Teatri
etendus "Ometi kord"

**SAARDE VALLAVALITSUS JAGAB
VÄHEKINDLUSTATUD ISIKUTELE MAKARONE
KILINGI-NÕMME TURU LIHAAIDAS
9.-12. OKTOOBRINI kella 9.00 - 11.00**

Pakun keemilist ja sügavpuhastus teenust
Kirby seadmega nii vaipkatete kui ka pehme-
mööbli puhastamisel, kodudes ja asutustes.

Krista, tel 5666 2253
e-post: kristahiob762hotmail.com

Õnitleme!

ENDEL TEEARU VELLO MEOLA REET LENSMENT ASTA TAMM AIME ADAMSON	70
AKI RUUSMANN HEINO AASMA DIMITRI TUURMAA HILJA-JOHANNA PÄÄSUK VÄINO-HERMANN PRIEDENTHAL	75
ELSA VARES VALLI BLUMFELDT ILME KARU	80
LEIDA KARON ILME PIIR	81
JELENA KASELA	82
PAULINE KÄNGSEP	83
ARNOLD MÄGI	84
MARTA JUURIKAS LEHTA REMMEL ANN SAAR	85
MAIMU TREI LEONIDA JÜRISOO MARET SAI	86
HERMANN SAARISTO	91
PAVLA PIHELPUU	92

Uued vallakodanikud

AGNES SILDVER	28.08.2007
LAUREN LENSMENT	20.08.2007
RISTON KIVISELG	11.09.2007
RALF SALUS	15.09.2007
ELMAR JEFIMOV	15.09.2007
HUKO SINIJÄRV	17.09.2007

Mälestame lahkunuid

KARL VOOR 13.07.1927 - 27.08.2007
JUULIA NÄÄR 03.08.1923 - 05.09.2007
ARNOLD LILLEMÄÄ 18.02.1923 - 08.09.2007
RAUL JAAKSON 20.01.1981 - 06.09.2007
TOIVO VESTEL 19.04.1963 - 07.09.2007
ERNA KOBIN 11.02.1921 - 19.09.2007
ERICH HANSBERG 18.01.1927 - 19.09.2007

Kallid emmed ja issid, kelle lapse jalg juba tatsub,
aga lasteaeda on veel vara tatsuda:

Kilingi-Nõmme lasteaia Krõll mängukool
kolmapäeviti kell 16!
Alustame 3. oktoobril kell 16

Tulge ja mürame koos!

Info Sirli Arumäelt - tel: 505 4918, e-post: sirliarumae@hotmail.ee.

Saarde vallavalitsus otsib kiiresti
Kilingi-Nõmme päevakeskusele

JUHATAJA-PERENAIST

Kandidaadilt ootame:

- Häid ideid päevakeskuse tegevuse arendamiseks
 - Positiivsust
 - Valmisolekut suhelda igas eas klientidega
- Kasuks tuleks:**
- Varasem kogemus töös noortega,
 - Sotsiaaltöölane haridus

Soovijail palume pöörduda kuni 22. oktoobrini
saarde vallavalitsuse sotsiaalametnike poole

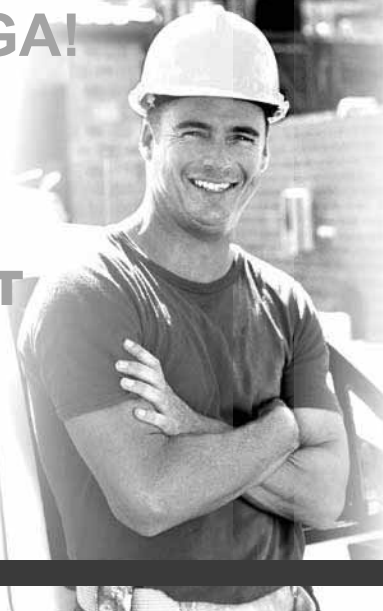
EHITAME TULEVIKKU. SINUGA!

**maxit Estonia AS tehas Fibo ExClay, asukohaga
Pärnumaal Häädemeestel, vajab**

ELEKTRIKUT - AUTOMAATIKUT
kelle peamiseks ülesandeks on tehase elektri- ja
automaatikaseadmete tõrgeteta töö tagamine

Kõigil huvilistel palume oma elulookirjeldus (CV) ja avaldus saata aadressil: maxit Estonia AS, tehas Fibo ExClay, 86001, Häädemeeste vald, Pärnu maakond
või faksile 44 50 050
või e-kiri aadressil: rein.soekov@maxit.ee
Lisateave mobiiltelefonil 51 68 131

Konkursi tähtaeg: 10.10.2007

Kandidaadilt eeldame:

- elektrialast kutseharidust
- töökogemust elektrikuna või elektrik-automaatikuna
- valmisolekut meeskonnatöök
- B -kategooria autojuhiloa olemasolu

Kasuks tuleb:

- töökogemust tööstuselektri- ja automaatikaseadmete alal tööstuses
- Omalt poolt pakume:**
- erianevid tööalaseid koolitusvõimalusi
 - huvitavat tööd heas meeskonnas
 - tublile tööle vastavat tasu
 - kaasaegset töökeskkonda ja -vahendeid
 - erinevaid soodustusi sisaldavat motivatsioonipaketti
 - transporti tööle ja tagasi

maxit Estonia AS kuulub rahvusvahelise kontserni Saint -Gobain ehitusmaterjale tootvate ettevõtete gruppi maxit Group.
1994. aastal loodud maxit Estonia AS on üks suuremaid ehitusmaterjalide tootjaid Eestis ja tegevusala juhtiv ettevõtte kogu Balti turul.

kõikjal ehituses maxit